

Луніна І.О.,

доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу фінансового
та бюджетного прогнозування
ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”

Баліцька В.В.,

кандидат економічних наук,
заступник начальника управління
аналітично-інформаційного забезпечення
Українського інституту національної пам'яті

Короткевич О.В.,

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник відділу
фінансового та бюджетного прогнозування
ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”

Фролова Н.Б.,

молодший науковий співробітник відділу
фінансового та бюджетного прогнозування
ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”

ШЛЯХИ МІНІМІЗАЦІЇ ВПЛИВУ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА БЮДЖЕТ УКРАЇНИ

Узагальнено міжнародний досвід застосування заходів бюджетно-податкової політики з метою виходу з фінансової кризи. Розроблено пропозиції щодо мінімізації впливу фінансової кризи на дохідну частину бюджету України, зокрема шляхом зменшення ризиків ухилення від оподаткування та зниження податкового навантаження на фінансові ресурси підприємств. Визначено ключові завдання бюджетної політики у сфері видатків.

The authors generalize international experience for using measures of budget and tax policy to get out of the financial crisis; elaborate propositions to minimize influence of financial crisis on the income of Ukraine budget, in part through reducing risks from tax evasion and decreasing tax pressure on financial resources of enterprises; and also determine key tasks of the budgetary policy in the sphere of expenditures.

Ініціативи розвинутих країн щодо застосування заходів бюджетно-податкової політики з метою виходу із кризи

Багато країн світу, що страждають від фінансової кризи (в першу чергу країни ОЕСР), серед альтернативних напрямів мінімізації її негативних наслідків розглядають зниження податкового навантаження з метою стимулювання внутрішнього попиту й інвестицій або збільшення державного фінансування заходів із підтримки національної економіки.

Прибічники скорочення податків, зокрема Роберт Мундел, нобелівський лауреат з економіки, консультант уряду Рейгана, аргументує цей крок необхідністю вивільнення коштів для інвестицій та створення стимулів для зростання попиту на споживчі товари¹.

¹ *Mundell R. Tax Cuts Solve Economic Crisis. — 28 November 2008. — <http://www.capolitical-news.com/s/spip.php?article1061>.*

Фінансова політика й економічне регулювання

У Великобританії з 1 грудня 2008 року знижено стандартну ставку ПДВ із 17,5% до 15% (табл. 1), що, за оцінками уряду, дасть змогу залишити в розпорядженні домогосподарств близько 12,5 млрд фунтів стерлінгів, які вони зможуть витратити на споживання². Цей захід є частиною трирічної широкомасштабної фінансової програми, яка також передбачає відстрочення податкових зобов'язань для малих і середніх підприємств і податкові пільги для населення з низьким рівнем доходів. Водночас уряд Німеччини офіційно заявив, що не наслідуватиме Великобританію, оскільки німецькі громадяни мають більшу схильність до заощаджень, аніж до витрачання грошей на споживання³.

Таблиця 1. Номінальні ставки основних податків у окремих розвинутих країнах світу станом на листопад 2008 року, %

Країна	Податок на прибуток підприємств	ПДВ	Максимальна ставка податку з доходів фізичних осіб
Австрія	25,0	20,0	50,0
Бельгія	33,9	21,0	50,0
Великобританія	30,0	17,5 (з 01.12.2008 р. — 15,0)	40,0
Данія	24,0	25,0	59,0
Естонія	22,0	18,0	22,0
Ірландія	12,5	21,5 (з 01.12.2008 р. — 21,0)	30,4
Литва	15,0 (з 01.01.2009 р. — 20,0)	15,0 (з 01.01.2009 р. — 20,0)	24,0 (з 01.01.2009 р. — 20,0)
Нідерланди	20,0—25,5	19,0	52,0
Німеччина	30,0—33,0	19,0	45,0
Нова Зеландія	33,0	12,5	39,0
Норвегія	28,0	25,0	51,3
Польща	19,0	22,0	40,0
Португалія	25,0	20,0	42,0
Угорщина	16,0	20,0	36,0
Фінляндія	26,0	22,0	31,5
Франція	33,3	19,6	48,1
Швеція	28,0	25,0	56,0
Україна	25,0	20,0	15,0

Джерело: складено авторами за даними електронного ресурсу: www.worldwide-tax.com.

Уряд Франції передбачає застосування методу прискореної амортизації для нових інвестицій, що вплине на скорочення зобов'язань підприємств за податком на прибуток⁴. Уряд Нової Зеландії планує знизити податки (розроблено

² Britain Announces Tax Cuts and Hikes To Shore Up Economy // Voice of America, 24 November 2008. — <http://www.voanews.com/english/2008-11-24-voa91.cfm>.

³ Finance Minister: No Further Tax Cuts in Germany. — <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,3820354,00.html>.

⁴ President Sarkozy tackles global crisis with tax initiatives // PKF, 12 December 2008. — <http://www.pkf.com/jahia/Jahia/home/pid/143>.

відповідний трирічний план), і перше скорочення відбудеться у квітні 2009 року⁵.

Заходи щодо скорочення ставок податків або збільшення державних видатків не є обов'язковими для країн — членів ЄС, але Єврокомісія підкреслює важливість забезпечення скоординованості дій із метою попередження можливих негативних зовнішніх ефектів, пов'язаних з порушенням умов конкуренції внаслідок зниження рівня оподаткування або підтримання національної економіки в окремих регіонах єдиного економічного простору⁶.

У короткостроковій перспективі збільшення державних видатків має відчутніший вплив на поживлення споживчого попиту, ніж скорочення ставок податків. Виходячи з цього, Єврокомісія прийняла рішення про надання додаткової допомоги виробникам автомашин і будівельним компаніям у рамках програми підвищення енергоефективності виробництва, що була затверджена на 2007—2013 роки.

Для покриття додаткових державних видатків і відшкодування втрат від скорочення податків керівництво ЄС звернулося до урядів країн — членів ЄС із проханням мобілізувати 170 млрд євро, що становить приблизно 1,2% їх ВВП. Необхідні кошти передбачається отримати, зокрема, за рахунок кредитів Європейського інвестиційного банку та виділення 30 млрд євро з бюджету ЄС⁷.

Уряд Великобританії передбачає в рамках трирічної програми витратити близько 20 млрд фунтів стерлінгів (23,6 млрд євро) на стимулювання розвитку економіки й виведення її із кризи. У цілому реалізація трирічного плану бюджетно-податкових заходів потребуватиме понад 1% ВВП, для фінансування яких уряд збирається запозичити 1 млрд фунтів стерлінгів⁸. У майбутньому, але не раніше за наступні політичні вибори 2010 року, ці витрати передбачається компенсувати за рахунок збільшення ставки податку з доходів для фізичних осіб із високим рівнем доходів.

Фінансування цих і аналогічних заходів призведе до збільшення бюджетного дефіциту в різних країнах ЄС, тому Єврокомісія тимчасово (терміном на 1 рік) дозволила перевищення показника Маастрихтського критерію бюджетного дефіциту, який становить 3% ВВП країни⁹. Єврокомісія також внесла пропозицію щодо тимчасового (на 2 роки) скорочення ставки ПДВ. Уряди 15-ти країн-членів ЄС відхилили цю пропозицію, оскільки, на їхню думку, такий захід не приведе до бажаного поживлення споживчого попиту.

Постсоціалістичні країни Європи на відміну від розвинутих країн зосереджують увагу переважно на здійсненні заходів щодо збільшення державних доходів.

⁵ NZ seeks growth to lift economy from recession // International Herald Tribune, 9 December 2008. — <http://www.iht.com/articles/ap/2008/12/09/asia/AS-New-Zealand-Politics.php>.

⁶ EU calls for united effort on tax cuts and spending. — http://www.irishtimes.com/newspaper/finance/2008/1126/1227486583870_pf.html.

⁷ Euro-Zone Leaders Agree Tax Cuts Not a Panacea // Deutsche Welle, 2 December 2008. — <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,3841522,00.html>.

⁸ Britain cuts consumer tax in stimulus package // France 24, 24 November 2008. — <http://www.france24.com/en/20081124-britain-cuts-consumer-tax-stimulus-package-economy-crisis>.

⁹ Euro-Zone Leaders Agree Tax Cuts Not a Panacea // Deutsche Welle, 2 December 2008. — <http://www.dw-world.de/dw/article/0,2144,3841522,00.html>.

Так, уряд Польщі пропонує збільшити ставки акцизів на алкоголь та імпортні автомобілі з метою отримання додаткових коштів для фінансування дворічної програми виходу з фінансової кризи¹⁰. Згідно з цією програмою заплановано виділити майже 15 млрд дол. США для підвищення верхньої межі гарантування банківських вкладів та ще понад 15 млрд дол. — для надання позик малому й середньому бізнесу та фінансування інвестицій у виробництво джерел відновлювальної енергії.

У листопаді 2008-го уряд Литви прийняв рішення з 1 січня 2009 року збільшити ставки двох головних податків — ПДВ (з 18 % до 20 % при одночасному скасуванні всіх пільг) і податку на прибуток підприємств (з 15 % до 20 %) — табл. 1. При цьому підприємства зможуть вирахувати із прибутку, що підлягає оподаткуванню, до 50 % витрат, пов'язаних з інвестиціями на науково-технічний розвиток. Водночас ставка податку з доходів фізичних осіб зменшиться на 4 пункти — з 24 % до 20 %. Унаслідок таких змін із 2009-го в Литві номінальна ставка по всіх трьох податках становитиме 20 %¹¹.

У Естонії вирішено на 1 рік відстрочити заплановане скорочення ставки податку на прибуток з 21 % до 20 %¹². А уряд Угорщини, який вважає скорочення податків одним із найважливіших заходів для виведення країни із кризи, відклав обговорення конкретних шляхів скорочення податків до наступного року, зважаючи на високі ризики збільшення бюджетного дефіциту¹³.

Для України заходи щодо зменшення ставок основних податків та істотного збільшення бюджетних видатків є неприйнятними з таких міркувань:

— навіть за стабільних економічних умов у нашій державі її соціальні зобов'язання істотно перевищують фінансові можливості;

— зниження податкових ставок як інструмент стимулювання інвестицій в умовах політичної нестабільності України не забезпечить бажаних результатів, а лише призведе до зменшення й без того обмежених фінансових можливостей бюджетів України;

— відсутність джерел фінансування бюджетного дефіциту (зокрема реальних можливостей здійснення запозичень та приватизації державного майна на вигідних умовах) навряд чи дасть змогу збільшувати видатки держбюджету понад отримані ним доходи¹⁴.

¹⁰ Poland prepares 24 billion euro crisis plan // Euronews, 30 November 2008. — <http://www.euronews.net/en/article/30/11/2008/poland-prepares-24-billion-euro-crisis-plan>.

¹¹ Lithuania plans tax changes to overcome financial crisis // BBN, Taxblog PricewaterhouseCoopers, 26 November 2008. — <http://www.balticbusinessnews.com/Default2.aspx?ref=topblog&BlogID=ece737f1-8934-4984-a108-b3a632ce3a27&readcomment=1>.

¹² Estonian corporate tax reform 2009: No major changes expected // BBN, Taxblog PricewaterhouseCoopers, 25 November 2008. — <http://www.balticbusinessnews.com/Default2.aspx?BlogID=a3b9fb70-3ed9-419f-b8a9-16bc44d746a8&open=four>.

¹³ The financial crisis and the Hungarian response // Hungarian Spectrum, 10 October 2008. — <http://esbalogh.typepad.com/hungarianspectrum/2008/10/crisis-and-attempted-remedy-in-hungary.html>.

¹⁴ За підсумками 11-ти місяців 2008 року замість запланованого на рік фінансування дефіциту державного бюджету за рахунок приватизації у 8,92 млрд грн фактичні надходження становили 421 млн грн, а запозичення — 12,50 млрд грн замість запланованих 23,85 млрд грн.

Істотне зниження економічної активності підприємств в умовах кризи створює загрози для мобілізації бюджетних надходжень. Тому для мінімізації впливу фінансової кризи на дохідну частину бюджету України першочергову увагу необхідно приділити таким питанням:

- зменшенню ризиків ухилення від оподаткування;
- удосконаленню механізмів зниження податкового навантаження на фінансові ресурси підприємств;
- формуванню надійної інформаційної бази прогнозування податкових надходжень на основі створення системи моніторингу показників фінансової стійкості і платоспроможності підприємств.

Заходи щодо зменшення ризиків ухилення від оподаткування

У сучасних умовах найважливішого значення набуває вдосконалення контролю міжнародних трансакцій капіталу, зокрема потоків капіталу до офшорних зон. Як відомо, головною причиною переміщення капіталу до таких зон є нерозголошення інформації, гарантоване владою цих країн, тоді як реалізація стандартних принципів прозорості у сфері державних фінансів передбачає взаємний обмін інформацією між країнами щодо платників податків.

На сьогодні список офшорних зон за переліком Кабінету Міністрів України охоплює 37 країн, із якими Україна не співпрацює в питаннях обміну інформацією у сфері оподаткування. Крім того, ще з кількома країнами (Іспанія, Кіпр, Малайзія та Японія) в нас укладено угоди про уникнення подвійного оподаткування, але ними не передбачено обміну податковою інформацією.

За оцінкою ОЕСР станом на 21 жовтня 2008 року в офшорні зони виведено від 5 до 7 трлн дол. США, причому майже половина цих коштів надійшли із країн з перехідною економікою і країн, що розвиваються¹⁵. За результатами ряду досліджень, “нечисті” міжнародні трансакції на 2/3 складаються з капіталів, власники яких хочуть ухилитися від сплати податків, а решта 1/3 пов’язані з відмиванням кримінальних доходів¹⁶. Ухилення національного капіталу від оподаткування в офшорних зонах призводить до зменшення бази оподаткування прибутку у країнах, що розвиваються, приблизно на 385 млрд дол. щороку¹⁷.

Країни ОЕСР (на відміну від України) співпрацюють з більшістю країн, які входять до українського переліку офшорних зон, із питань обміну інформацією щодо платників податків. У вересні й жовтні 2008 року країнами ОЕСР укладено 16 двосторонніх угод ще із трьома країнами, що входять до цього переліку¹⁸. На

¹⁵ Conference on the Fight Against International Tax Evasion and Avoidance: Improving transparency and stepping up exchange of information in tax matters (Paris, France, 21 October 2008). — http://www.oecd.org/document/12/0,3343,en_2649_33745_41542604_1_1_1_37427,00.html.

¹⁶ Picciotto S. The international crisis of income taxation: combating tax havens, capital flight and corruption / Lancaster University Law School. — http://eprints.lancs.ac.uk/634/1/International_Crisis_of_Income_Taxation.pdf.

¹⁷ Там само.

¹⁸ New bilateral pacts enlarge network on exchange of information for tax purposes (30.10.2008). — http://www.oecd.org/document/33/0,3343,en_2649_33767_41570785_1_1_1_37427,00.html.

сьогодні лише у двох офшорних зонах — Панамі й Сінгапурі — зберігається заборона на передачу інформації до країн ОЕСР стосовно банківських операцій.

Мексика й Іспанія накладають певні обмеження на трансакції у країни, що належать до групи податкових гаваней. У Австралії резиденти таких країн не мають права доступу до будь-яких суспільних благ.

Французький міністр із питань бюджету запропонував створити офіційний перелік офшорних зон, який повинен бути підготовлений до середини наступного року. Країни ОЕСР мають намір затвердити перелік тих із них, що підлягають ліквідації. Серед таких країн уже названі Монако, Ліхтенштейн і Андорра. Ліквідація офшорних зон, на переконання керівників багатьох європейських країн, є одним із перших кроків до створення нової міжнародної фінансової системи.

З метою запобігання процесам ухилення від сплати податків Україна має якнайшвидше укласти міжнародні угоди про обмін податковою інформацією із країнами, які сьогодні ще належать до офшорних зон.

Щодо вдосконалення механізмів зниження податкового навантаження на фінансові ресурси підприємств

Зменшення обсягів виробництва або навіть зупинення підприємств і зростання рівня безробіття в умовах економічної й фінансової кризи матиме негативний вплив на доходи бюджету від головних податків, зокрема податку на прибуток підприємств, податку з доходів фізичних осіб і ПДВ.

Як відомо, підприємства України сплачують податок на прибуток на основі суми прибутку, що розраховується згідно з нормами спеціального податкового обліку. При цьому реальна здатність підприємств сплачувати цей податок залежить від їх платоспроможності, яка визначається результатами реальної господарської діяльності та відображається у формах фінансової звітності підприємства.

Показники балансового прибутку за даними фінансової звітності і прибутку за даними податкового обліку (бази розрахунку податку на прибуток) залежать від багатьох факторів, а тому можуть мати різноспрямовану динаміку. Результати порівняльного аналізу загальних параметрів податкових баз оподаткування прибутку за даними податкової й фінансової звітності (умовної бази) за 2003—2006 роки подано в табл. 2¹⁹.

У 2005 році фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування підприємств (без банків і бюджетних установ), що одержали прибутки, за даними форми № 2 “Звіт про фінансові результати” становив 86,0 млрд грн, а об’єкт оподаткування за даними податкових декларацій (без банків і бюджетних установ) — 76,81 млрд грн. У 2006-му відповідні показники становили 104,97 і 96,02 млрд грн. Таким чином, у 2005—2006 роках розрахунковий показник умовної бази оподаткування (за даними фінансової звітності) перевищував базу оподаткування (за податковим обліком) майже на 9 млрд грн. У попередні роки спостерігалися зворотні

¹⁹ Розрахунки за 2007-й і поточний роки не здійснено через відсутність необхідної інформації, зокрема щодо зведених показників декларацій із податку на прибуток підприємств.

Таблиця 2. Порівняння показників розрахунку бази оподаткування прибутку підприємств за даними податкового обліку й фінансової звітності (умовної бази), млрд грн

Показник	2003	2004	2005	2006
Скоригований валовий дохід (дані декларацій податкового обліку)	1176,21	1577,16	1856,66	2208,07
Валовий дохід (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг) за фінансовою звітністю	1198,20	1688,58	1823,81	2313,64
<i>Різниця між валовим доходом за даними податкового обліку та валовим доходом за фінансовою звітністю</i>	-22,00	-111,41	+32,86	-105,57
Скориговані валові витрати (дані декларацій податкового обліку)	1110,45	1482,63	1747,95	2074,95
Валові витрати за фінансовою звітністю	1212,02	1672,96	1775,84	2249,02
<i>Різниця у витратах за податковим обліком і фінансовою звітністю</i>	-101,57	-190,33	-27,89	-174,07
База оподаткування прибутку за податковим обліком (без банків і бюджетних установ)	49,98	73,69	76,81	96,02
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування підприємств, що одержали прибутки (без банків і бюджетних установ), — умовна база оподаткування прибутку за фінансовою звітністю	43,90	71,93	86,00	104,97
<i>Різниця між базою оподаткування прибутку за податковим обліком та умовною базою оподаткування прибутку за даними фінансової звітності</i>	+6,08	+1,76	-9,19	-8,96

Джерело: розрахунки Інституту економіки та прогнозування НАН України на основі Пояснювальної записки до проекту Закону України “Про державний бюджет України” на 2006 рік (с. 357), на 2007 рік (с. 369), на 2008 рік (с. 52); Статистичного збірника “Діяльність підприємств — суб’єктів підприємницької діяльності” за відповідні роки.

процеси. Так, у 2003-му база оподаткування за даними податкового обліку була більша, ніж розрахунковий показник умовної бази оподаткування за даними фінансової звітності, на 6,08 млрд грн, а у 2004-му — на 1,76 млрд грн.

Аналіз показників бази оподаткування податком на прибуток за даними фінансового й податкового обліку у промисловості й будівництві України (табл. 3) та щодо окремих акціонерних товариств за період 2000—2007 років (табл. 4) засвідчив, що оподатковуваний прибуток (за даними податкового обліку) найчастіше перевищував фінансовий результат (показник умовної бази оподаткування) за даними фінансової звітності.

Так, у цілому по промисловості України у 2002—2007 роках це перевищення становило від 10% до 25% (табл. 3), а в будівництві фінансовий результат лише у 2006—2007 роках дещо перевищував оподатковуваний прибуток за даними податкового обліку (на 4,7% і 8,4%)²⁰. А наприклад, у відкритих акціонерних товариствах “Азот” і “Баглійкокс” у окремі роки прибуток, що підлягає оподаткуванню, у 2-3 рази перевищував фінансовий результат від звичайної діяльності (табл. 4). Усе це призводить до додаткового вилучення фінансових ресурсів підприємств

²⁰ Одна із причин такого перевищення полягає у значній різниці між показниками амортизації в податковому обліку та фінансовій звітності, але в останні роки амортизація за даними бухгалтерського обліку становить менш ніж 3% операційних витрат.

Таблиця 3. Порівняння бази оподаткування прибутку за даними податкового обліку й фінансової звітності (умовної бази) у промисловості й будівництві України, 2000—2007 роки

Рік	Умовна база оподаткування за фінансовою звітністю, млрд грн*	База оподаткування податком на прибуток за податковим обліком, млрд грн**	Відношення бази оподаткування податком на прибуток за податковим обліком до умовної бази оподаткування за даними фінансової звітності, %
<i>Промисловість</i>			
2000	15,50	15,50	100,00
2001	18,17	12,92	71,12
2002	13,15	16,65	126,63
2003	17,96	22,43	124,90
2004	30,34	33,39	110,03
2005	35,91	42,83	119,28
2006	44,38	53,17	119,80
2007	54,92	60,28	109,77
<i>Будівництво</i>			
2000	0,64	0,86	133,92
2001	1,04	0,77	74,13
2002	0,56	0,69	124,16
2003	0,78	0,91	115,61
2004	1,32	1,50	112,89
2005	1,69	1,91	112,79
2006	2,30	2,20	95,30
2007	3,61	3,31	91,62

* Фінансовий результат (прибуток) від звичайної діяльності до оподаткування.

** Розраховано на основі сум нарахованого податку на прибуток.

Джерело: розраховано авторами за даними Держкомстату України (форма 2 “Звіт про фінансові результати”).

(зокрема внаслідок оподаткування приросту їхніх обігових коштів), а отже створює істотні перешкоди для їх економічної діяльності, особливо в умовах фінансової кризи, коли отримати кредити або неможливо, або це потребує сплати надвисоких процентів.

Отже, забезпечення реальної державної підтримки економічної діяльності підприємств України в умовах фінансової кризи потребує наближення фінансового й бухгалтерського обліку, переходу до оподаткування реального фінансового результату діяльності підприємств, що одержали прибуток.

Конкретні заходи щодо наближення бухгалтерського й податкового обліку вже були передбачені у проєкті Податкового кодексу України та потребують найшвидшої реалізації в теперішніх умовах. Проведений аналіз також дає змогу зробити висновок про те, що фактичний стан платоспроможності підприємств і фактори, що її визначають, мають бути предметом обов’язкового моніторингу з боку фіскальних органів, котрий можна здійснити лише на підставі даних бухгалтерського обліку й фінансової звітності.

Фінансова політика й економічне регулювання

Таблиця 4. Порівняння бази оподаткування прибутку за даними податкового обліку та фінансової звітності (умовної бази) щодо деяких ВАТ України, 2002—2007 роки

ВАТ	Рік	Умовна база оподаткування за фінансовою звітністю, млрд грн ¹	База оподаткування податком на прибуток за податковим обліком, млрд грн ^{**}	Відношення бази оподаткування податком на прибуток за податковим обліком до умовної бази оподаткування за даними фінансової звітності, %
<i>Виробництво мінеральних добрив</i>				
“Азот”, м. Черкаси	2002	23,96	49,60	207,02
	2003	1,68	2,53	150,85
	2004	29,06	90,68	311,99
	2005	-303,09	-281,58	92,90
	2006	145,16	181,91	125,31
	2007	482,66	484,77	100,44
<i>Виробництво кокспродуктів</i>				
“Баглійкокс”, м. Дніпродзержинськ Дніпропетровської обл.	2002	-9,46	0,06	-0,66
	2003	-8,16	0	0
	2004	2,66	0	0
	2005	31,70	49,78	157,03
	2006	26,78	91,74	342,60
	2007	-82,53	46,43	-56,26
<i>Виробництво інших основних неорганічних речовин</i>				
“Лисичанська сода”, м. Лисичанськ Луганської обл.	2002	-8,55	0	0
	2003	73,79	8,06	10,92
	2004	-12,00	9,65	-80,40
	2005	-9,90	0,40	-4,05
	2006	0,13	0,21	163,20
	2007	-42,87	0,11	-0,25
<i>Відкритий видобуток руд чорних металів</i>				
“Північний гірничо-збагачувальний комбінат”, м. Кривий Ріг Дніпропетровської обл.	2002	8,68	0	0
	2003	23,53	26,33	111,89
	2004	746,84	802,04	107,39
	2005	1811,33	1839,93	101,58
	2006	1082,98	1177,80	108,76
	2007	2452,89	2519,92	102,73
“Центральний гірничо-збагачувальний комбінат”, м. Кривий Ріг Дніпропетровської обл.	2002	6,34	0,05	0,79
	2003	-5,71	0,07	-1,23
	2004	450,19	450,19	100,00
	2005	696,95	788,71	113,17
	2006	339,87	231,66	68,16
	2007	771,87	742,76	96,23

* Фінансовий результат (прибуток) від звичайної діяльності до оподаткування.

** Розраховано на основі сум нарахованого податку на прибуток.

Джерело: розраховано авторами за даними звітів відкритих акціонерних товариств, що розміщені на сайті Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України. — <http://www.ssmc.gov.ua>.

Для вироблення дієвих рішень треба зосередити в одному місці як функціональну роботу безпосередньо з платниками податків, так і моніторинг їх фінансової стійкості. При цьому базою для проведення оперативного аналізу формування виробничих затрат, фінансового стану підприємств, визначення податку на прибуток та його перерахування до бюджету має бути фінансова звітність.

Необхідно на державному рівні вирішити питання щодо подання фінансової звітності до податкових органів у повному обсязі, який має бути затверджено Міністерством фінансів України та введено в облікову діяльність суб'єктів господарювання. Водночас необхідно забезпечити жорсткіший контроль витрат суб'єктів господарювання в частині виробничих витрат і особистого споживання власників підприємств (зокрема витрат на придбання легкових автомобілів, будівництво і придбання житла, фінансування витрат, пов'язаних із наданням службового житла тощо).

Ключові завдання бюджетної політики у сфері видатків

У 2009 році має проводитися політика жорсткої економії бюджетних коштів, починаючи з використання літаків і службових автомобілів та закінчуючи придбанням канцелярських товарів. Видатки бюджету повинні визначатися можливостями держави акумулювати доходи, а їх структура — відповідати чітко визначеним пріоритетам соціально-економічного розвитку країни. До першочергових видатків держави в наступному році слід включити фінансування заходів із підтримки найуразливіших верств населення, а саме забезпечення своєчасних виплат пенсіонерам, надання допомоги безробітним, адресної допомоги незахищеним верствам населення та сім'ям із дітьми, в тому числі у зв'язку з підвищенням тарифів на комунальні послуги.

Потребує розв'язання і проблема оплати імпортованого газу, а також фінансування витрат на комунальні послуги, що надаються населенню. У 2008 році майже чверть видатків державного бюджету на економічну діяльність припадала на покриття різниці між фактичною вартістю й тарифами на теплову енергію, послуги населенню з водопостачання й водовідведення (у формі надання відповідних субвенцій місцевим бюджетам), а також на компенсацію різниці між цінами закупівлі імпортованого газу та його реалізації на виробництво теплової енергії, що споживається населенням (у формі бюджетного фінансування діяльності НАК «Нафтогаз України»). В умовах економічної кризи збереження таких видатків є неприпустимим. Тарифи мають відповідати економічно обґрунтованим витратам на надання відповідних послуг, однак при їх встановленні йдеться про оплату послуг монополістів, отож потрібен жорсткий контроль їх обґрунтування із боку Антимонопольного комітету.

Разом із переглядом тарифів необхідно передбачити заходи з надання адресної допомоги незахищеним верствам населення. Органи виконавчої влади, вповноважені здійснювати такі заходи, мають бути готові до їх виконання починаючи з наступного дня після набрання новими тарифами чинності та заздалегідь проводити роботу щодо широкого інформування населення про такі заходи.

Фінансування з місцевих бюджетів витрат на надання пільг, пов'язаних із оплатою транспортних послуг населенню (проїзд у міському і приміському транспорті), має відповідати фактичним витратам на надання таких пільг, наприклад на основі фактичної вартості пільгових і безкоштовних проїзних квитків.

Крім того, варто провести аналіз окремих груп бюджетних витрат із метою виявлення можливостей їх зниження за одночасного збереження (або підвищення) якості наданих бюджетних послуг. Одним із пріоритетних напрямів такого аналізу є оцінка результативності й ефективності податкових витрат (податкових пільг) і державних видатків на економіку.

Також доцільно внести зміни в бюджетне законодавство, передбачивши у критичних ситуаціях (недоотримання бюджетних надходжень) можливість прийняття рішень щодо замороження певних груп видатків.

Для забезпечення конкурентних переваг національних товаровиробників у середньостроковій перспективі надзвичайно важливими є заходи держави з реалізації сучасних інфраструктурних проектів, у тому числі транспортної інфраструктури, а також зниження матеріало- й енергоємності економіки.

Пріоритетним завданням бюджетної політики України в найближчі роки має стати переорієнтація державних видатків на модернізацію бюджетного сектору економіки, підвищення його ефективності, зниження матеріало- й енергоємності. Необхідною передумовою розв'язання таких завдань є перехід до системи середньострокового бюджетного планування та відповідного включення щорічних бюджетів у систему середньострокових пріоритетів держави. Це дасть змогу оцінювати середньострокові економічні й фінансові наслідки законопроектів соціальної спрямованості й поточних бюджетних рішень, а отже створить умови для збільшення передбачуваності бюджетної політики і зменшення впливу політичних факторів на зростання державних витрат, підвищення ефективності бюджетних інвестицій, зміцнення довгострокової стабільності державних фінансів.